

МАЈА ХЕРМАН СЕКУЛИЋ

ГОСПА ОД ВИНЧЕ

Пролог

Језик песничког мита на територији „Старе Европе” магични је језик посвећен богињи Месеца или Белој богињи по Роберту Грејвсу, богињи Музи по мени, или богињи Смрти, Рођења и Лепоте – физичкој, духовној и интелектуалној тријади, троручици, свевидећој, видовитој, која влада човечанством одвајкада. Такву су је – Велику богињу – видели становници Старе Европе као оличење целокупног животног циклуса од рођења до смрти и поновног рођења, не делећи циклусе на добре и зле, како су то касније чиниле историјске религије.

Ако је првобитна улога поезије била магична инвокација Музе као жеље да се живи у хармонији са природом, онда је она то и данас, само је преокренута у цивилизацији у којој су симболи поезије исмејани, Месец сведен на пуки сателит Земље а жена на другоразредно биће, и где се све може купити.

Само још песник говори истину. И то песник-жена. Као што је то знао Гете.

А по свему судећи тај први песник, прауметник, била је нека Госпа из Винче, првог градског насеља и седишта велике егалитарно-матријархалне винчанске, аутохтоно европске протокултуре и језика.¹ Било је то пре најезде патријархалних, ратоборних и хијерархичних Кургана, који су нам, тврде неки научници, донели

¹ Њу нам је први открио археолог Милоје Васић 1908. године. Винчанска или Турдаш-Винча култура датира између 5700–4500. пре наше ере.

рат, коње и свој језик и који су тако, мешајући се са старим европским племенима и језицима, створили индоевропске језике.²

Моја песничка Госпа од Винче, названа по чувеној неолитској фигурици подбочене жене, јесте симбол те Старе Европе и првог људског бића које је записало своју истину. Записала ју је аутохтона прауметница на грнчарији и фугуринама из Винче магијским знаковима протописма, претече развијеног писма, а по неким изворима³ старијег и од сумерских знакова и египатских хијероглифа, тих најстаријих појмовних писама. Док у науци још увек влада неслагање о природи дунавско-винчанског писма, за мене као песника ти су први знакови налик на нека слова азбуке, макар били и несистематски и сувише апстрактни за науку, сами по себи довољно узбудљиви као магична евокација људске жеље за природним складом.

Моја Госпа од Винче добиће лично име, древне архајске богиње Маје, чије име носим, јер у поезији је све лично истовремено и објективно. Ова је богиња приказана у каснијој класичној грчкој поезији као „увек лепа и млада” мада потиче од грчког *maia*, у значењу „мајка” – мајка Хермеса који води душе у пакао, а наша реч „мајка”, мама, а са продуженим нагласком на „а” у значењу бака, старамажка, такође је потекла од ње и ја овде преузимам све њене улоге. То праисконско име је такође присутно у санскриту и име је Будине мајке. Она је у ствари Бела Богиња, жена, мајка, наша прамажка, која баца чаролије глоговим прутом. Глог је дрво чистоте и прочишћења, и зато се Римљани нису никад венчавали у месецу мају, који је назван по њој. Врба (*helice*, грчки) је пак дала име Хеликону, седишту њених девет оргијастичких свештеница – девет Муза, а врба је свето песниково дрво.

² По истраживањима Марије Гимбутас (*The Language of the Goddess*, 1989).

³ Ту тезу заступају, између осталих, палеолингвисти Харолд Харман и Радивоје Пешић.

ГОСПА ОД ВИНЧЕ
(поема)

*Her lips were red, her looks were free,
Her locks were yellow as gold,
Her skin was white as leprosy.
The Nightmare Life-in-Death was she,
Who thicks man's blood with cold.
Coleridge, „Ancient Mariner”*

*Усне су јој биле црвене, њојлед слободан,
Увојци жутии као злато жежено,
Кожа бела као куџа.
Ноћна мора Живоћа-у-смртии била је она,
Од које се човеку мрзне крв у жилама.
Колриџ, „Древни морнар”*

I

Видела сам тебе која сам ја
Како погнута као врба,
Попеваш док глачаш
Глинени под
До високог сјаја
Огледаш се у њему, сујетна

Онда трчиш слободна, кроз поља,
У даху благога дана
Вајаш птицу раширених крила
После поднева, после рада
Корачаш гологлава, плава,
Усправна као вила од злата

Видела сам како глоговим коцем
Палиш ватре огњишта
Његове спржене гране
Твој скиптар и твоје стило
Твоја моћ ван добра и зла
Моћ које ниси ни свесна

Гледала сам те како корачаш лако
Дужином поља, расна, трудна
Како ти се међу врбама мрсе жуте власи,

Како бродиш рукавцима и адама лењог Дунава,
Како јашеш бикове дивље, прелепа,
До утробе земље подно Авале

Видела те како сејеш семе, пшеницу и сочиво,
И крчиш поља, прашуме,
Као пожар, несавладива,
Како лежиш у трави пуној магије
Хваташ свице у суд за тајне обреде
Чувајући при томе жалосне врбе

Јер повијаш се кад треба, несаломљива као оне,
Бацаш се без мисли у мушке загрљаје
Женствена, нагиздана, а као од камена,
Бела, а црном маском скривена
Мајка наша, светла господарица живота
И смрти, пророчица и вештица без зла

Дозиваш твоје сестре бледолике свештенице,
Да се у оргијастичком трансу помоле за рударе
Када ти дођу онако уморни у загрљај
Носећи ти шкољке и кристале
Преко седам брда, преко мора, с краја света
У твом крилу да мушку снагу обнове

Призиваш магију за оне које цртају знакове
За оне који причају о светом дрвећу
О сновима у теби, у мени
О птицама, о светим змијама,
О речним плићацима и вировима,
О оним овцама и биковима на глатким ћуповима

Као да остварујем твоје мисли
Видела сам тебе која сам ја
Видела сам како си моћна и безазлена
Великоока богиња ван добра и зла
Видела прву књигу света
Коју још ниси написала

II

На ивици пашњака, у хаосу камена,
Скривена високом травом од погледа

Лежи гола без стида, без страха
Има дивно име – Слобода.
Постала је мајка и богиња
Плодности, живота и смрти.

Богиња Месеца, он је волео
Њене усне, њена мала стопала
Вајао их у глини, у камену,
Са великим очима, маскираним,
Свевидећим –
Оноземаљским.

Била је његова, моја Маја, Прамајка,
Госпа наша од Винче, од Дунава, од Дивостина Богиња,
Подбочила се пркосно, изазовно,
Црно-црвена испред равноправних поданика,
Господарица мира, мајка царства
Лепог као бајка.

Ипак, када би је чуо да плаче
Узео би је у загрљај, њу широких бокова,
И љубио јој очи – он, онако широких плећа
Њене очи оностране, страшне, страсне,
Месецом осветљене,
Љубио је њено бледо лице и беле бутине.

Радили смо то за Љубав,
За ту прву реч,
Радили смо то за нас, за лепоту,
За глог и врбу,
За свету нам плаву реку,
За њену милост, за Богињу.

Радили смо то за лепо лично име,
За кукавице и оне храбре,
За мир од хиљаду година
За децу и старе,
За уметност, за духовност,
А да о томе нисмо имали ни појма.

Излазили да се умијемо кишом.
Жвакали хранљиве траве, гојили се рибама,
Бојили косу прахом, плели је,

Носили сукње на плисе,
Очи уоквирене црном бојом,
Маскирали се, скривали од злих духова.

Градили смо прву урбаност,
Куће нам биле у низу, без окућница, градске,
Имали зидане пећнице, огњишта, трговали,
Вајали себе, птице у лету, овце, имали фину грнчарију,
Глатке, сјајне као одраз месеца у реци, алатке, амфоре,
Прве знакове, прве записе, немајући за њих име.

Судбина наша је таква
Без оружја. без сукоба, без рата,
Безбедни у кошуљама истканим од лана,
Бележили смо споро време, бележили време – цртама.
Јер, имали смо најбољи од свих светова
А да о томе нисмо имали ни појма.

Да ли волиш онај црни камен? Онај што бљешти усред ноћи?
Што га копамо у срцу земље,
Што га глачамо до оштрице која сече танку длаку, влат траве,
Седели смо у каменолому, зачарани,
У кругу око ватре, читали судбу из варница
Не знајући да ће нас духови ватре издати.

III

Дудови су били у цвату, пуцале им гране.
Цео свет био је спреман да га света наша мајка
Прочисти запаљеним глогом и
Познатом оном песмом из грла
Река је текла и даље неометана
Јер смо сви помало мутне воде Дунава.

Видела сам тебе која сам ја
Како си стигла са истока
Преко Лепенског Вира,
Преко Старчева,
Кренула си даље, на север, на југ,
Колонизаторка Европе ниси ни кап крви просула.

Победоносно си ширила чаролије,
Трговала по знаном ти свету

Синове и мужеве слала
Низ сливове Муреша, Тисе, Драве, Дрине, Мораве,
Од Вардара до Саве,
Док су липе уз обале опојно мирисале.

Ми смо богиње са великим очима, са маском,
Чувамо своје мужеве, своју децу од урока,
Вајају нас у глини и камену
Бремените, видовите, прамајке,
Шарају нас бојама лепоте, ките
За одбрану од злих духова.

За нови живот који носимо у крилу света,
У широким нам бедрима
Месец се дигао пун крви изнад Дунава
Родила сам поново и себе обновила
Угледала тебе која сам ја, Видовданка из Винче,
У плуску су ти се губиле сузе од миља.

Ту си се ти скрасила, поред речице Болечице,
наша Маја, Мајка, Прамајка и бела и црна, и добра и зла,
Ту си се ти умивала, прала, брчкала,
Водила душе у гробове, порађала,
Сачекивала рударе из Шупље стене, рибаре са Дунава,
А да о томе ниси записала ни речи.

А долазили су ти издалека да се поклоне,
Са Егејског мора, из Мале Азије
Доносили ти украсе, боје, пигменте,
Минђушице, огрлице, наруквице,
Али ниједна роба не беше драгоценија
Од као крв црвеног авалског цинабара.

Или оног опсидијана, црног као ноћ у шуми храстова,
Светлуцавог као месец изнад Дунава,
Који реже вратове дивљих свиња,
Не људске, не, никада,
Јер, код нас сукоба – нема! Рата нема!
Схватите да немамо за то ни имена!

Живимо у слози, јер смо једно,
Равни, у очи се гледамо, муж и жена,
Док се љубимо, а још не знамо,

Док нам се тела спајају, бела као смрт,
Плодне смо као земља.
Увек умиремо и изнова се рађамо.

Плодне смо као реке, поља,
Бремените пратиле смо Сунце
Које је црвено, стало на врх планине
Спустило се у реку, обојило је крвљу,
А ми са њим, оцем и братом,
Урониле у дубине, нестале.

А онда смо изрониле обновљене, поново рођене,
Заиграле по шумама
Опет смо зајахале дивље бикове
Непослушне виле опет нам у кругу играле
Гранчице нам ударале о лице
Окупане сребром постале смо поново богиње Месеца.

Поседовале смо нову светлост, тајновиту, плаву,
За коју немамо имена.
Роса нам је капљала из носа
Мерила време,
Одређивала мене по ритму нашег тела,
Складна, неумитна.

Прале смо опет крв из сатканих постеља породиља,
Прекривале цвећем очи мртваца,
Носиле на глави ћупове пуне семења,
Волеле минђуше од шкољки из Медитерана,
И виделе смо Све, увек будне,
И Ништа.

Јер, Лепота сама није бесмртна.
Она је у додиру, у одзиву,
У језику знакова, у духу,
У складу, у природном току,
У облацима детињства
У осећању, у односима.

IV

Родила сам га у цвећу
Али овог пута није преживео

Поље је лежало празно као моје срце
Звао је свог бога борећи се да удахне
Оставила сам пуст лежај и пререзала врпцу
Сечивом црним као његове очи
Онда смо га сахранили.

Сунце је висило, крварило у облаке,
Моје очи су исто биле кржаве,
Ставила сам црну маску на лице
Отворила поново очи тек у мраку
Изван овог света у мутно сећање на оне
Залудне магије учртане на ћупу на које сам заборавила

Навукла сам црну маску, маску смрти,
Бришући време, бришући сећање,
Спавајући скупљена на глиненом поду,
Жваћући пупољке
Била сам толико празна,
Гладна.

Родићу поново, када глог процвета,
на пролеће, сурова.
Материца је живот.
Материца је гробница.
Господарица сам живота и смрти,
А да то нисам ни знала.

Он, муж мој, љубавник, отац, брат, грлио ме без речи,
Његов образ уз црну рупу мојих очију,
Дах вука који спушта пољубац на бело као смрт лице,
Није то била ни туга, ни бол, ни очај,
Био је то језик љубави за који нисмо знали.
Пала је опет киша која није била киша и сузе које нису сузе.

Тада сам у меку глину урезала прву реч на свету: Љубав.

Епилог

Гледала сам тебе која сам ја
Како си после хиљаду година мира
Нетрагом нестала у пламену,
У великом пожару,
Изгорела ти дуга коса,

Цео твој свет у пепелу
Траг велике Беле богиње
У отиску меке тканине
Од плетене трске
На дну спрженог ћупа
Оскудна је прича
Без срећног краја

Да ли је то била твоја одлука
Да уништиш све, да спалиш трагове
Пред најездом варвара источњака,
Или си само хтела да кренеш даље, у непознато,
Да будеш опет невезана тугом, прошлошћу, слободна,
А да о томе ниси имала ни појма?